

Szövegek, intézmények, közösségek

Jane Stokes: A média- és kultúrakutatás gyakorlata. Fordította: Károlyi Júlia. Budapest–Pécs, 2008, Gondolat Kiadó és PTE Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszék, 200 p.

Magyarul ugyan csak tavaly jelent meg Jane Stokes *A média- és kultúrakutatás gyakorlata* című munkája, hatása máris érezhető: a kommunikáció- és médiatudományban szemináriumi, szigorlati és szakdolgozatok sora hivatkozik rá. Nem véletlenül forgatják szívesen a dolgozatírók, hiszen túlzás nélkül állítható, hogy sokat segíthet egy kezdő kutatónak az önálló kutatás megtervezésekor és kivitelezésekor.

A kutatás és a dolgozatírás általános követelményeiről úgy szól, hogy végig szem előtt tartja a kultúra- és médiakutatás specialitásait – ez hiánypótló a magyar tankönyvpiacra, ahol egyébként sem túl sok a szakdolgozatírással foglalkozó kézikönyv. Az első hatvan oldal (a bevezető rész és az első két fejezet) fogalmi tisztázásra vállalkozik: olyan fogalmakat vezet be, mint a kvalitatív és a kvantitatív kutatás, a hipotézis, a kutatási téma (amelyet hangsúlyosan megkülönböztet a kutatói kérdéstől), az elsődleges és a másodlagos források.

A harmadik, negyedik és ötödik fejezetben különböző módszertani lehetőségeket mutat be, nem hallgatva el lehetséges előnyeiket és nehézségeiket sem. Nagyon jó, hogy ezt megvalósult kutatásokból vett példákon keresztül teszi, és az is nagyon hasznos, hogy – követve a médiás tankönyvek szokásos rendszerezését – egy-egy nagyobb rész szól a kulturális és médiaszövegek vizsgálatáról, azok létrehozásáról (intézményekről, termelésről, terjesztésről stb.) és e szövegek használatáról (közönségekről, befogadásról stb.).

A szöveg tanulmányozás javasolt módszerei között találjuk a tartalom- és a narratívaelemzést, a szemiotikát, az ideológiai és a tipológiai megközelítéseket (a műfaji elemzést, a szerzői és sztárkutatásokat). A tartalomelemzés itt főként kvantitatív módszerként jelenik meg, előfordulási gyakoriságokat vizsgál a kulturális és médiaszövegekben. Valamely téma, szereplő vagy jelenség alul-, illetve felülreprezentáltsága a médiában jól kimutatható ilyen vizsgálattal. Stokes könyve narratívaelemzésként kizárólag a narra-

tív tartalmakkal, az elbeszél cselekvéstípusokkal és szerepkörökkel foglalkozik, és nem szól az elbeszélés módjáról. Nem véletlen, hogy elsősorban a tematikus narratológia alapművére, Vlagyimir Propp klasszikus munkájára támaszkodik, és hallgat az elbeszéléstudomány másik nagy vonulatáról, a modális narratológiáról, amelybe az eltérő mediális közegek elbeszélés-alakító hatását vizsgáló médianarratológia is beletartozik. A kulturális és médiaszövegeket csoportosító tipológiai megközelítések Jane Stokes szerint a filmtudományból érkeznek a médiakutatásba. Bár a szövegelemző módszerek között tárgyalja a könyv a műfaji, szerzői és sztárkutatásokat, manapság azonban egyre nehezebben képzelhetőek el ezek a vizsgálatok a médiaszövegek termelésének, terjesztésének és használatának figyelembe vétele nélkül.

A médiaintézmények és a kultúripar esetében kutatói kérdéseinktől függően a szerző a levéltári kutatást, a részvevő megfigyelést, az interjúkészítést és az elsősorban interjúkon alapuló „oral history” megközelítést javasolja, míg a közönségek elemzésekor a megfigyelés, a kérdőíves felmérés, az interjú (a „szóbeli történelem” vonatkozásában is), valamint a fókuszcsoportos vizsgálat adódhat. A kézikönyv számos pontján Stokes felhívja a figyelmet az eltérő aspektusok és módszertani szempontok kombinálásának lehetőségére és hasznosságára. A könyv zárófejezete a – hazai szakdolgozatók által gyakran bántóan elhanyagolt – formai követelmények teljesítésére helyezi a hangsúlyt.

Ami a médiakutatási módszereket és szemléletet illeti, Jane Stokes műve nem tart mindentől egyenlő távolságot (erre utal több helyen Császi Lajos előszava is). Ez az eredetileg angol tankönyv sokat köszönhet a brit *cultural studies* hagyományának, amelyet magyarul – némiképp megtévesztő módon – „kritikai kultúrakutatásnak” is neveznek. Talán az alárendelt vagy marginális csoportok identitás-megnyilvánulásainak teret adó társadalom- és kultúrakutatási előzményekkel hozható összefüggésbe Stokes olvasónak szóló biztatása, hogy kultúra- és médiakutatóként is személyesen hozzá közel álló témát válasszon (nem megfélekezve persze a kutatás megvalósíthatóságáról sem).

A média- és kultúrakutatás gyakorlata egyszerre céloz meg egyetemi hallgatókat és oktatókat, jól használható akár kiegészítő tankönyvként is más, hasonló tagolású elméletközpontúbb tankönyvekhez, például a norvég Jostein Gripsrud *Médiakultúra, médiatársadalom* címen 2007-ben magyarul megjelent munkájához (Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest). Számos erénye mellett Jane Stokes munkájának lehet annyi veszélye, hogy a hallgató azt hiheti, elég csak ez alapján megalkotnia értekezése módszertanát. Egy szakdolgozat esetében nyilván nem elég, de ahhoz hozzásegítheti a dolgozatírókat *A média és kultúrakutatás gyakorlata*, hogy elinduljon. A kutatás kezdeti szakaszát könnyítheti meg, és ez nem kis teljesítmény, hiszen gyakran ez a szakasz a legnehezebb.

